

הרב מיכאל בלייכר

צוואה עריכתה וניסוחה

23/08/2018

ראשי פרקים

- א. כתיבת צוואה בסגנון שטר חצי זכר.
- ב. ציון נקודות תורפה בנוסחי צוואות.
- ג. הצעת שטר צוואה מתוקן.
- ד. נספח: נוסח שטר חצי זכר על פי הנחלת שבעה.
הערות הגאון רבי ז.נ. גולדברג
הערות הרב בן ציון גרינברגר

מבוא

שטר צוואה צריך להיות מנוסח כך שיתן מענה למירב הבעיות האפשריות. אחת הבעיות היא כיצד להקנות נכסים שיבואו לרשות המצווה בעתיד, הפתרון הוא כתיבת תוספת צוואה בסגנון שטר חצי זכר. המנהג לכתוב שטר חצי זכר לבת היה רווח בדורות הקודמים. בשטר נכתב שעם מותו של האב תקבל הבת מעזבונו חצי מחלקו של בן זכר. כדי שהצוואה תחול אף על נכסים שלא היו ברשות האב בשעת כתיבת השטר היה השטר כתוב בנוסח שבו האב מודה שלווה מבתו סכום גדול של כסף ושעת פרעונו של החוב היא שעה אחת קודם מותו, ואולם הותנה שאם היורשים יתנו לבת את חלקה בעזבון אזי פטורים הם מתשלום החוב הנ"ל, באופן זה הובטח שהיורשים אכן יקיימו את הצוואה שאל"כ תגבה מהם הבת את הסכום שחייבים הם בתור פרעון החוב. הנוסח המלא של השטר נמצא בספר נחלת שבעה, עיין בנספח.

בדורות האחרונים נתבטל משום מה המנהג, ובשנת תשד"מ פרסם הגר"נ גולדברג שליט"א מאמר בתחומין ובו קרא לחידוש המנהג ולכתיבת שטר זכר שלם כדי למנוע בעיות הקשורות בירושת הבת¹. עוד הציע שם להשתמש בנוסח שטר חצי

1. הגר"נ העיר שם שלא מצא שנזכר בספרים שטר זכר שלם אלא בקצה"ח סימן ל"ג. והנה מצאתי בנו"ב קמא חו"מ סימנים כ"ה כ"ו שדן בשאלה בנוגע לאחד שכתב שטר זכר שלם לחתנו ויש שם הערה מעניינת של הנו"ב בקשר להשמטה ודילוג שהיה בשטר הנ"ל, וז"ל "וכל זה גרם לו לפי שהיה הסופר בהול לשנות נוסח זה מלשונו חצי חלק זכר ולכתוב

זכר בכל הצוואות כדי להקנות דברים שעדיין לא באו לעולם². בשנת תשמ"ז יצא לאור הקונטרס "מדור לדור" מאת הגאון ר' שרגא פייויל כהן שליט"א (מחבר ספר בדי השולחן) ובו הצעה מפורטת כיצד לכתוב תוספת לצוואה בסגנון שטר חצי זכר. בהצעה זו יש כמה שינויים וחידושים והעיקרי שבהם – כתיבת צוואה עבור נולדים שעדיין לא באו לעולם ולהלן יובאו הערות והארות על קונטרס הזה.

יש שנסחו צוואות ובהם הרכיבו נוסח של הקנאה מהיום ולאחר מיתה יחד עם נוסח בסגנון שטר חצי זכר. להלן יובא נוסח צוואה כזו תוך ציון נקודות התורפה שלה, ולבסוף יוצע נוסח שטר צוואה מתוקן.

23/08/2018 18:04

חלק זכר שלם ומתוך כך בא לידי השמטה עכ"ל. מכאן יש ללמוד שנוסח של שטר זכר שלם היה נדיר.

2. עצם השימוש בנוסח התחייבות בסתם צוואות נזכר בחו"מ סימן רנ"ז סעיף ז' ברמ"א בשם הרשב"א.

א. כתיבת תוספת לצוואה בסגנון שטר חצי זכר*

מטרת התוספת, לתת תוקף הלכתי לצוואות הנכתבות בדרך כלל בסגנון הערכאות. בצוואות הנ"ל יש כמה חסרונות וכדלקמן:

א. חסר בהם קניין כדת או שחסר בהם קניין מחיים.
 ב. אפילו יש קניין, אין לו תוקף לגבי נכסים שלא היו ברשות המצווה בשעת כתיבת הצוואה.

ג. יש צוואות לטובת מוטבים שעדיין לא באו לעולם ולגביהם אין תופסים לא קניין ולא התחייבות³.

הפתרון המוצע בקונטרס "מדור לדור" הוא לכתוב בנוסף לצוואה שטר שבו מתחייב המצווה מחיים סכום גדול של כסף לטובת המוטבים ה"בלתי יורשים" במדה והיורשים לא יקיימו את האמור בצוואה לטובת ה"בלתי יורשים".

נוסח שטר חצי זכר המוצע בקונטרס "מדור לדור" שונה מהנוסח שבספר נחלת שבעה בשתי נקודות עיקריות.

א. בספר נחלת שבעה ההתחייבות נעשית על ידי קניין אודיתא דהיינו האב מודה שחייב לבתו סכום גדול שלווה ממנה בחייו וכו'.

ואילו בקונטרס הנ"ל מתחייב המצווה מחיים בקניין סודר סכום גדול של כסף.
 ב. בנוסח שבנחלת שבעה מתחייב האב לבתו. ואילו בקונטרס הנ"ל מתחייב המצווה לא למוטב אלא לאדם שלישי - לאפוטרופוס, או לרב מסוים.

הטעם לכך כפי שמבאר המחבר הוא כדי שהשטר יחול גם עבור מוטבים שעדיין לא נולדו ולגביהם לא חלה כלל התחייבות ולכן מתחייב המצווה לאפוטרופוס, והוא ידאג להעביר להם את חלקם בעזבונו.

בזמנו נשלח למחבר מכתב ובו הערות על הקונטרס. לאחר זמן רב נתקבלו ממנו תשובה להערות. אני מביא כאן חלק מן הערות [בשינויים קלים] ולאחר כל הערה באה תגובת המחבר [באותיות רש"י].

בינתיים נתחדשו לי עוד מספר הערות והארות והם מובאות תחת הכותרת "הערות נוספות".

* על פי קונטרס "מדור לדור" עיין במבוא.

3. ראה לכך מגיטין י"ג ע"ב דמתחייב לנולדים לא קנה. אולם עיין בגינת ורדים אבהע"ז כלל ד' סימן ה' דף רי"ג [בהוצאת י"ם תשנ"א] שכתב להיפך. ולא הזכיר מגמרא זו כלל. ועיין עוד בספר דיני ממונות לרב בצרי עמ' קס"ז שהביא תקנה לכתוב צוואה לנולדים ע"י תנאי שאם לא יתנו להם תבטל הצוואה למוטבים האחרים.

הערות לקונטרס [מתוך המכתב]

(א) בנוסח השטר כתוב: הנני מתחייב מעכשיו וכו' יש להעיר מדוע נטה כת"ר מדרכו של הנחלת שבעה שנקט בדרך של הודאת בע"ד שלוה ממנו במזומנים וכו' ואמנם היא גופא יש לדון מדוע לא נקט הנחלת שבעה בדרך של התחייבות. ובקובץ תחומין ד' עמוד 346, 348 מבאר הגאון ר' זלמן נ. גולדברג שליט"א טעמו של דבר [משום דהוי התחייבות באסמכתא. ואם יתחייב סכום רק כשיעור חלקה בעזבון אז הוי דבר שאינו קצוב ולא מועיל לדעת הרמב"ם].

נטיתי מלשון הודאה מהטעמים דלהלן:

- (1) התשצ"ן שהזכיר הרצ גולדצרג שליט"א. [שאודיתא מהני רק צשכ"ז מרע].
- (2) המהרש"ל שהזכיר הרצ גולדצרג. [שלא רנו להרגיל צקנין שאומר שקר]⁴.
- (3) הרצה אנשים לא יצינו הענין של אודיתא שהוא רק צתורת קנין ולא שצאמת חייז לו מכזר, שהוא כעין סצרת המהרש"ל.

עוד ראיתי שם צמאמר הרצ גולדצרג צתחומין שהוכיח מהר"ן צנדריס כ"ז דליכא צאודיתא דין אסמכתא - לא הצנתי ראייתו דשם לא איירי מקנין אודיתא אלא מדין הודאת צעל דין ענמו שמכיון שאמר שיצטלו זכוותיה כוונתו לומר שראיותיו אינן ראיות וא"כ נאמן כק' עדים שאין לו זכות צממון.

4. לעומת זאת עיין בשו"ת מנחת יצחק חלק ז' סימן קל"ד שכתב שלשון התחייבות לא תועיל אם מת המתחייב קודם שבאו הנכסים לעולם לפי מה שכתב בכנה"ג [הובאו דבריו בקצה"ח סימן ס' ס"ק ז'] ולא הבנתי כוונתו. דהכנה"ג מיירי רק במתחייב לתת מנכסים מסוימים אבל המתחייב ליתן ממון סתם כשיעור הנכסים בודאי שמהני אף אם מת קודם א"כ מדוע לא נתקן בצורה כזו. [ועיי"ש בנתיבות סימן ס' ס"ק י'].
עוד כתב המנחת יצחק בחלק ח' סימן קמ"א בשם החת"ס אבן העזר ח"א סימן קמ"ז וז"ל: "דדבר ידוע הוא שהחוב הוא הודאה של שקר ולא הנהיגו כן אלא לחבב אשה לבעלה וכו'" ומכאן כתב במנחת יצחק שהוא חוכך בדעתו אם ניתן להשתמש בתקנת שטר חצי זכר בצוואות לסתם אנשים.

ובנוסח הצוואה שבתחומין כרך י"ג עמ' 320 ראיתי שכתבו התחייבות כספית כנגד הסכום שיעלה אותו רכוש שאין קנין נתפס בו [כגון דשלב"ע].

ולכאורה יש כאן בעיה של דבר שאינו קצוב, אך בזה י"ל דלא חשו הפוסקים לדעת הרמב"ם, אולם לענ"ד יש כאן גם בעיה של ברירה שהרי הסכום מתברר רק לאחר מיתה והקנין צריך לחול קודם לכן, דאילו בסתם דבר שאינו קצוב כגון מזונות או ערבות הקנין יכול לחול בשעת הבירור ולכן גם יכול לחול למפרע מעכשיו דכה"ג אין בעיה של ברירה. עיי' בנתיבות המשפט סימן ס"א ס"ק ג'.

ולפ"ז גם מש"כ להלן שם דליכא צאודיתא משום מתנתא טמירתא כשם דלית ציה משום
 חסמכתא אין רחיה ומקור גס לזה מהר"ן. [תשובת הגר"נ גולדברג: שם ע"כ הוי
 אודיתא דלא שייך לומר הודאת בע"ד על תנאי].
 וצמה שהעיר שם למה אין כותבים שהיא התחייבות מפורסמת לאפוקי מדין מתנתא
 טמירתא - לענ"ד לפי הטעם שכתב הרמב"ם צדין מתנתא טמירתא שמערים להפסיד
 הלקוח אח"כ לא שייך זה אלא צנות דצר מסויים ולא צמתחייב ענמו סכום ממון.

החוב החסיד

(ב) צמוד י"א

בענין ההתחייבות לאפוטרופוס.

יש להעיר שהאפוטרופוס יכול לעשות קנוניא בהיתר עם היורשים כדי להפסיד
 לאותם הבלתי יורשים. כיצד, כגון שיאמרו היורשים שאינם רוצים לקיים את
 הצוואה ואז יטול האפוטרופוס את סכום ההתחייבות ויחלוק עם היורשים, וכל
 שכן אם ימות האפוטרופוס בינתיים ויפול החוב לפני יורשיו, ולהם בודאי אין
 אפילו התחייבות מוסרית לקיים את הצוואה.
 לענ"ד כשם שסומך על האפוטרופוס לנהל עסקי עזונו צנאמנות כן סומך עליו שלא יעשה
 קנוניא וכמו דכתבתם שודאי יש צזה התחייבות מוסרית, ולענ"ד גס על יורשי
 האפוטרופוס יש התחייבות זו.

(ג) הערה כללית

מצוי שאדם עושה ביטוח חיים או תכנית חסכון בבנק. וכותב שאחרי מותו
 יקבלו אשתו ובנותיו ועוד כאלה שהם אינם יורשים ע"פ ד"ת, ולעיתים אין הוא
 מזכיר זאת בצוואתו, ולכן צריך לכלול בשטר ההתחייבות עוד פיסקא ולכתוב
 "אם היורשים שלי לא יקיימו את ההוראות הכתובות בחוזה הביטוח או בחוזה
 החסכון שלי".

ולעצם הדבר יש לדון שאולי זכו "הבלתי יורשים" גם בלי שטר ההתחייבות
 הנ"ל מצד דהוי כמו מי שאמר לבנק הא לך מעות אלו בהלוואה או בעיסקא על
 מנת שתפרעם לאשתי ולבנותי וכו' לאחר מותי, דהבנק נפטר מהחוב בפרעון זה
 דלא גרע ממי שאמר זרוק חובי לים והפטר. וכיון שהבנק נפטר מחיובו פקע
 החוב ושוב אין ליורשים ממי לתבוע, אלא שיש לדון אם מותר לבלתי יורשים
 לתבוע לכתחילה את הכסף מהבנק שע"י זה הם מפקיעים את שעבודם של
 היורשים וצ"ע. [אי דמי להא דסוטה כ"א ע"ב במי שנותן עצה למכור בנכסים
 מועטים הרי זה רשע ערום].

לענין ציטוח חיים לא ראיתי נורך לכלול זה בשטר ההתחייבות דאין זה כלל חלק מעזונו
 ולא חייל כלל דין ירושה עליו שכל חובת חזרת הציטוח מעיקרו הוא רק לזה המסויים

צתעודת הציטוח לקבל הדיעות.

ואף צמי שיש לו תכנית חסכון צצנק איני רואה צורך לכוללו צצטר ההתחייצות שהרי פרט צצמותו הפרעון הוא לאיש זה [שאינו יורשו] ולמה זה דומה למלוה כסף ופורט ללוה שלאחר חמש שנים חוצת הפרעון הוא לפלוני ונמצא שלא זכו היורשים צכלום.⁵

“הערות נוספות”

א. יש לעיין כיצד חלה ההתחייבות כלפי האפוטרופוס הרי אי אפשר להתחייב לאדם אלא אם כן זכות היא לו שהרי התחייבות היא כמו קנין⁶. אם כן היכן יש כאן זכות לאותו אפוטרופוס הרי אין לו שום רווח מהתחייבות זו. ולכן צריך להודיע לאותו אפוטרופוס מראש על ההתחייבות הנ”ל ולקבל את הסכמתו מראש, ולא ראיתי שהמחבר הדגיש נקודה זו. ולכאורה נראה שאם לא מודיעים לאותו אפוטרופוס צריך להוסיף בשטר שאותו אפוטרופוס יקבל לפחות חלק קטן כמו אלפית או מליונית מההתחייבות שיזכה בה לעצמו ממש מבלי צורך לתתה למוטבים [וזאת בתנאי שיזכה בכל] ואז יחשב הדבר כזכות.

ב. כבר נזכר לעיל שיש לחוש שאותו אפוטרופוס יעשה קנוניא עם היורשים כגון שיאמר ליורשים לא לקיים את הצוואה ואז תחול ההתחייבות לטובתו והוא ימחל ליורשים את רובה וחלק יטול לעצמו. ואין זה דומה לכל אפוטרופוס שאינו בעלים על רכוש היתומים, שהרי כאן ההתחייבות היא כלפיו ממש. ולכאורה מעיקר הדין אין ב”ד יכולים לכופו שלא לעשות קנוניא כזו. ואין לנו איפוא אלא להשען על טוב לבו של האפוטרופוס. אלא שיש לדון כאן מצד מצוה לקיים דברי המת⁷ כמבואר בחו”מ סימן רנ”ב

5. ובענין ביטוח חיים וחסכון שמעתי מהגאון רז”ג גולדברג שליט”א שהבנק חייב לתת למוטבים שהרי זה כמי שאמר לאשה הא לך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני הכי נמי בהלוואה יכול המלווה לומר ללווה הא לך מנה בהלוואה ע”מ שתהיה חייב להחזירו לפלוני. ולפ”ז אין ליורשים שום חלק בחוב גם מעיקרא. אולם נראה לי שכל זה במוטבים שכבר נולדו, אולם במוטבים שעדיין לא נולדו בשעת עשית התכנית לא חלה כלל התחייבות של הבנק כלפיהם כמו שכתוב בגיטין י”ג ע”ב הקנה לנולדים לא קנה ולכן עלינו להזקק לדרך הראשונה שצדדנו דהיינו מצד זרוק חובי לפלוני והפטר. וראה בתחומין כרך י”ג עמ’ 326 במאמרו של הרב שאגן שמביא כעין סברא זו בשם האחייעזר מספר חידושי ר’ שלמה.

6. עיין בהערה 3 ומסתבר שדין התחייבות כדין קנין לכל מילי. בכל מה שנוגע לזוכה.
7. ונראה שמצווה לקיים דברי המת חלה לאו דוקא על היורשים אלא על כל מי שנמסר הרכוש לידו. ואפילו בהקנאה גמורה כמו בנידון דידן, ועיין בר”ן סוף פ”ק בגיטין דף ה’ ע”ב מדפי הרי”ף [סד”ה גמ’ לפני ד”ה והלכתא] בשם הרמב”ן.

שכופין על כך אלא ששם מבואר שדוקא בהושלשו המעות בידו ויש לפקפק האם התחייבות נחשבת כהשלשת מעות בידו. ועוד יש לדון שכל ההתחייבות כלפי האפוטרופוס היא כמו קני על מנת להקנות כמבואר בנדרים דף מ"ח דהיינו רק כדי שיקנה למוטבים וממילא אינו יכול ליטול המעות לעצמו⁸.

אלא שיש לפקפק על זה ראשית יתכן שבהתחייבות לא שייך לומר קני עמי להקנות שהרי אינו מקנה חפץ מסוים אלא חוב⁹. שנית במקרה שהאפוטרופוס לא יקנה למוטבים הרי המעות יחזרו לרשות היורשים שהרי אין המעות יכולים להשאר במצב של "תלויים ועומדים" לא ליורשים ולא לאפוטרופוס א"כ שוב קיימת האפשרות של קנוניא, וכל שכן במקרה שהאפוטרופוס ימחול ליורשים את החוב אזי הרכוש ישאר ברשותם ושוב קיימת אפשרות של קנוניא¹⁰.

ונלע"ד להציע עצה כדי למנוע אפשרות של קנוניא והיא שהמצווה יתחייב לאדם אחד אלא למאה אנשים כאשר סכום ההתחייבות גדול פי מאה. ואז יצטרכו היורשים לעשות קנוניא עם מאה אנשים כדי שלא יפסידו את רכושם שהרי אפילו אם אדם אחד מהמאה הנ"ל לא יסכים לקנוניא יפסידו היורשים מחמת שאותו אדם יגבה מהם את כל רכושם. ומעתה הסיכוי שהיורשים יצליחו לעשות קנוניא עם מאה איש הוא קטן מאד. אמנם יש כאן נקודת תורפה וזאת במקרה והמצווה לא השאיר מאומה ליורשיו ונתן הכל למוטבים אחרים, אזי אין ליורשים מה להפסיד והם עלולים לומר שאינם נותנים למוטבים מאומה מן העזבון ואז תחול ההתחייבות כלפי אותם המאה איש, והמוטבים יאלצו להשען על טוב לבם של אותם מאה האנשים כדי לקבל את חלקם בעזבון, לכן העצה הזאת טובה רק אם המצווה ישאיר ליורשים חלק משמעותי כדי שיהיה להם מה להפסיד אם לא יקיימו את צוואתו.

בסיכום:

יש להוסיף על האמור בקונטרס "מדור לדור" שלש נקודות.

1. יש לתת לאפוטרופוס לפחות חלק זעיר לעצמו ממש [בתנאי שיזכה בכל] כדי שיהיה כאן דין זכין לאדם.
2. יש לכתוב את ההתחייבות למאה אנשים כדי למנוע אפשרות של קנוניא עם היורשים.
3. יש להשאיר ליורשים חלק משמעותי כדי שיהיה כדאי להם לקיים את הצוואה.

8. בפסקי דין בתי הדין הרבנים חלק ח' עמודים 245 - 244 מובא מקרה בו הקנה המצווה לאפוטרופוס על מנת שיחלק את הכסף למוטבים, והדבר נידון שם כמו קני ע"מ להקנות.

9. אמנם במקרה הנ"ל בהערה הקודמת מדובר גם בהתחייבות של חוב כלפי האפוטרופוס. משמע שגם כה"ג שייך קני ע"מ להקנות.

10. לכאורה יש לדון אם יש כוח לאפוטרופוס למחול את החוב שהרי כל כוחו בחוב הוא ע"מ להקנות למוטבים וצ"ע.

ב. ציון נקודות תורפה בנוסחי צוואות

בצוואה שלפנינו הרכיבו נוסח של הקנאה מהיום ולאחר מיתה עם נוסח של שטר חצי זכו^{הנדרש}, להלן יצויינו הערות והארות על צוואה זו.

שטר צוואה

אני הח"מ..... אזרח ותושב ישראל מרחוב..... ברצותי לערוך שטר צוואה שיהיה בר תוקף לפי דיני ישראל ועפ"י חוקי המדינות בהן ימצא רכושי - הן בישראל, הן בחו"ל, והן בכל מקום בעולם בו הם נמצאים - מכל מין וסוג שהוא בכל מקום המצאו, לאחר אריכות ימי ושנותי, אומר ומצווה בזה בדעה צלולה ובנפש חפצה מתוך רצוני הטוב ובהתאם לצו מצפוני, מהיום ולאחר מיתה לאמור:

1. כל מיני צוואות וכיוצא באלו שעשיתי ושצוית^{הנדרש}י - אם עשיתי - עד היום, הנן בטלות ומבוטלות, לא שרירין ולא קיימין.
2. הנני שומר לעצמי את הזכות לבטל גם שטר צוואה זה אם ארצה בכך או להוסיף עליו תוספת ו/או לגרוע ממנו, כולו או חלקו, ככל שליבי יחפוץ ואפילו לא בפני העדים שיחתמו על שטר צוואה זה. אולם כל זמן שלא אבטל או אשנה או אוסיף או אגרע על הכתוב בשטר צוואה זה, עפ"י שטר צוואה חוקי ומחייב אחר, יעמוד שטר צוואה זה בתוקפו.
3. הנני מביע רצוני כי שטר צוואה זה יחול באופן היותר מועיל עפ"י דיני תורת ישראל ועפ"י חוקי המדינה ו/או המדינות בהם ימצא כל שהוא מרכושי מכל סוג ומין שהם, ואם איזה חלק או סעיף משטר צוואה זה ילקה בחסר או ימצא בו פסול, לא ישפיע הדבר על שאר החלקים בשטר צוואה זה והם ישארו עומדים בתוקפם שרירים וקיימים.
4. כל הספקות בקשר לשטר זה יהיו נדונים עפ"י הפוסק והדעה המקיימים צוואה זו ואת קניניהם של הזוכים בה.
5. כל אדם אשר עפ"י הדין או החוק הנו יורשי החוקי זכאי לקבל דולר אחד מעזבוני אם יבקש זאת.
6. מנכסי עזבוני ישולמו ראשית כל חובות שאני חייב בהם ביום פטירתתי, וכל ההוצאות הכרוכות בהלויתתי, כבוד אחרון, קבורתי וכל הכרוך בזה.
7. א. הנני מצווה בזה את כל רכושי מכל סוג ומין שהוא, דניידי ודלא ניידי, ולרבות זכות תביעה ולרבות בין היתר הדירות ברחוב..... וכן את כל הכספים הנמצאים בחשבוני הבנק שלי הן חשבונות עו"ש, והן חשבונות

מט"ח, וכן תכניות חסכון, לאנשים המצויינים מטה:

1. .... ת.ז. .... מרחוב .....
2. .... ת.ז. .... מרחוב .....
- ב. שני המנויים לעיל, יתחלקו בנכסי שווה בשווה, דהיינו 1/2 לכל אחד.
- ג. במידה וביום מותי לא יהיה מי מהמנויים לעיל בחיים, כי אז, הנותר בחיים יירש את כל נכסי.
8. הנני מודה בפני שני עדים החתומים על שטר צוואה זה כמודה בבי"ד חשוב וראוי בהודאה גמורה שרירה וקיימת דלא בהשטאה ודלא השבעה ודלא במהדר ביה ביומא דנן ולעולם, איך שיש בידי הממון של....., סך \$ 1.000.000.00 (מליון דולר של ארה"ב) בשקלים לפי השער היציג שהלוי לי אותם מידם לידי במזומנים, והרי הם עלי ועל יורשי אחרי בחוב גמור ברשות ובהלוואה גמורה, ומחוייב אני לשלם הסכום הנ"ל למנויים לעיל עפ"י התנאים המופיעים בשטר זה. וכן התניתי עמהם שזמן פרעון החוב הנ"ל לא יחול עלי ולא יגיע אלא שעה אחת קודם מותי. וכשיגיע הזמן ההוא מחוייב אני או ב"כ לשלם כל הסכום הנ"ל למנויים לעיל במזומנים דווקא, ואין לשום אדם בעולם בשום אופן לטעון טענה הגורעת שטח"ז. וכל נכסי אחראין וערבין לפרוע מהן חוב הנ"ל מינאי.
- אכן תנאי התניתי עם המנויים לעיל שכשיגיע זמן פרעון הנ"ל ויאותו יורשי לתת להם את המגיע להם עפ"י צוואה זו כמפורט בסעיף מס' 7 על כל סעיפי המשנה שלה, יסולק בזה החוב.
9. הנני מצהיר בזה ומאשר כי בהתאם לחוקי תורת ישראל, הנני נותן ומקנה את כל רכושי מכל מין שהוא ובכל מקום המצאו מהיום לשעה אחת לפני מותי לכל הנהנים בהתאם לצוואה זו, וכל האמור לעיל כתבתי מתוך רצוני הטוב והחפשי בדעה צלולה ומיושבת ללא כל לחץ וכפיה מצד מישהו, ועל כל הנאמר נעשה קנין גמור אגב סודר כדת וכדין.
10. כל הדברים האלה נכתבו ונחתמו בפניהם של:
  - (1) ..... נושא תעודת זהות ישראלית מס' .....
  - (2) ..... נושא תעודת זהות ישראלית מס' .....
- עדים כשרים לכל דבר והם קנו מידי בקנין גמור אגב סודר כדת וכדין וכל דבר נקנה לפי ענינו. ולראיה באתי על החתום בירושלים היום יום.....

אנו החתומים מטה, בהיותינו מעל גיל 18 מאשרים בזה כי קנינו לפי דיני ישראל מהמצווה בקנין גמור אגב סודר לטובת כל אחד מהצדדים הנזכרים בצוואה הנ"ל בהתאם להוראותיו בצוואה.

אנו מאשרים שאין לנו שום יחס של קרבה משפחתית אל המצווה, ושאין לנו שום טובת הנאה איזו שהיא בעזבון המצווה, ושהמצווה חתם על הצוואה בנוכחותנו שנינו יחד בדעה צלולה ומיושבת, מתוך רצונו הטוב והחפשי וללא כל לחץ איזה שהוא מצד מישהוא.

23/08/2018

אשרי חתמה

בפנינו חתם הנ"ל בירושלים ביום.....
 ..... ת.ז. .... ת.ז. ....

הערות והארות לשטר הצוואה

בהקדמה

- (א) "מהיום ולאחר מיתה" לכאורה היינו גוף מהיום ופירות לאחר מיתה ואילו בסעיף 9 כתוב שעה קודם מיתתי וצ"ע.
 (ב) צריך לומר ומקנה מהיום ולאחר מיתה. [כיון שצריך לשון של קניין].

סעיף 1

- (א) "כל מיני צוואות וכו' הנן בטלות".
 יש לעיין שמא זה לשון הווה, ועדיף לכתוב יהיו בטלות, הרי הן בטלות, או בטילות הן. דהלשון הנן בטלות משמע הצהרה ולא בטול. עיין מס' גיטין ריש פרק השולח יהא בטל, או בטל הוא וכו'.
 (ב) עדיף לאמר "אני חוזר בי מכל הצוואות הקודמות" שהרי אם הקנה למישהו מהיום אם לא אחזור, צריך לומר אני חוזר בי אלא אם כן נאמר שבטול הצוואה היינו חזרה.
 (ג) יש להעיר שצוואות קודמות שנעשו במתנת בריא מחיים ללא תנאי, או במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה דהיינו גוף מחיים ופירות לאחר מיתה, אי אפשר לחזור מהן.

סעיף 2

- (א) "הנני שומר לעצמי את הזכות לבטל גם שטר צוואה זה... כולו או חלקו" לכאורה זהו לשון של שיור בקנין ולא מצינו קנין עם שיור שיכול לבטלו דזה אינו קנין כלל [הערת הגר"ז נ גולדברג], אלא צריך לכתוב בלשון של תנאי:
 "כל ההקנאות שבשטר צוואה זה אני מקנה מהיום אם לא אחזור בי, עד לאחר מיתה כמפורט להלן". ויכול באמצעות תנאי זה לחזור מכל השטר או מחלקים

ממנו ואם מוכר מנכסיו הרי זה כמו חזרה¹¹. כל זה מבואר בחו"מ רנ"ז סעיף ז' ובנו"ב קמ"א חו"מ סימן כ"ט. ואם לא חזר בו הרי הרכוש נקנה גוף ופירות למפרע מיום הכתוב בשטר.

(ב) "אולם כל זמן שלא אבטל או אשנה וכו' עפ"י שטר צוואה חוקי ומחייב אחר יעמוד שטר זה בתוקפו".

הכוונה שאינו יכול להקנות לאחר בקנין בעל פה אפילו בפני עדים, וצ"ע כיצד יכול לבטל קנין כזה מראש? וגם אם נדון אמירה זו כמסירת מודעה, אזי זה תלוי בדיני מודעה המבוארים בחו"מ רמ"ב [ועיין חזו"א אבהע"ז סימן מ"ג בענין דיבור על דברים ומעשים העתידיים] ודי אם יעשה אח"כ ביטול מודעה כדי שתחול מתנתו כל שלא ידעין באונסיה וכמבואר בחו"מ שם סעיף ב'¹².

ואמנם אם יכתוב את כל הסעיף בלשון תנאי כמו שהצענו דהיינו: "בתנאי שלא אחזור בי כמפורט להלן". אז חזרה בעל פה לא תועיל וגם הקנאה לאחר לא תועיל, שכיון שאמר מהיום ולאחר מיתה הרי שנקנה הרכוש למפרע מהיום וכל מה שיקנה לאחרים לא יועיל¹³. אבל אם כתוב בצוואה "שעה אחת קודם מיתתי"¹⁴ כמו שנזכר להלן בסעיף 9, אזי אין הרכוש נקנה למפרע מהיום, ואם

11. אמנם מכיון שבסוף הסעיף כתוב שחזרה היא דוקא באמצעות שטר צוואה חוקי וכו' לכן צריך כאן לכתוב בפירוש שמכירה ונתינה של רכוש מחיים ממש שלא כבדרך חלוקת עזבון גם היא תחשב כחזרה.

12. בגינת ורדים אבן העזר כלל ד' סימן ה' עמ' ר"י [הוצאה חדשה י"ם תשנ"א] דן בנקודה זו בענין מה שהיה נהוג לכתוב בצוואה שאם האשה תתן או תמחול הכל בטל ומבוטל וכו'. וכתב שם שאין זה ענין למודעה אם ברור שאין כאן אונס וכן אינו ענין לההיא דהרובה שלא יתקיימו נדריו עומד בר"ה ואומר כל נדרים וכו' דזה מועיל רק בדברים שבינו לבין עצמו וזה כמו החזו"א הנ"ל.

13. יש להעיר שגם קנין למפרע לא יכול "לסתום" את כל הפרצות בנוגע לשינויים בצוואה, שהרי המצווה יוכל עדיין לשנות את הצוואה בעל פה במה שנוגע לתנאי הצוואה, למשל אם המצווה הקנה חלק מרכושו למוסד פלוני על מנת שיבנו בנין על שמו יכול לשנות תנאי זה ולומר אח"כ שתנאי זה מחול או הריני כאילו התקבלתי והקנין יחול אף בלי קיום התנאי ולכאורה אין שום עצה לזה אלא לפסול מראש עדים שיעידו על כל שינוי בעל פה, אלא שיש לדקדק בזה כמבואר להלן.

14. ראיתי בנוסח צוואה המובאת בתחומין כרך י"ג עמ' 319 במאמרו של הרב שאנן, שכתוב שם "הנני נותן במתנה גמורה ושלמה מהיום ולשעה אחת קודם פטירתי על מנת שלא אחזור בי עד אז אלא ע"י צוואה או שטר ביטול צוואה כשרים וחתומים על ידי".

ולכאורה הלשון הזה "מהיום ולשעה אחת קודם פטירתי" משמעותו שהקנין יחול רק אז אלא

יקנה מחיים לאחרים, קנו. ואם יקנה גם להם שעה קודם מותו יקנו הם יחד עם המוטבים הקודמים. וכן אם יעשה צוואה רק לפי נוסח שטר חצי זכר וכמו שנזכר בסעיף 8 אזי אם יקנה לאחרים מחיים, קנו.

ואם יקנה גם לאחרים בנוסח שטר חצי זכר אזי יקנו הם יחד עם המוטבים הקודמים, שהרי ההתחייבות חלה לשניהם בשווה אם לא פרט מתי לווה מהם ויתכן לכאורה שהתחייבות כלפי המוטבים החדשים לא תחול מצד דהוי הודאת בעל דין במקום שחב לאחרני וצ"ע בזה שהרי בחייו יכול ליתן את כל רכושו לאחרים וא"כ יכול להודות שחייב להם עיין חו"מ סימן מ"ז וסימן צ"ט.

ולכאורה יש עוד עצה לזה שיפסול מראש כל העדים שיעידו על קנין כמ"ש הרשב"א הובא במ"מ הל' גירושין פ"ו הל' כ' בענין מודעה דמודעה¹⁵. וגם זה צ"ע אי מהני שאין זה מועיל לחובתם של אחרים.

ג) צ"ע כיצד יוכל לחזור בו מהצוואה אחר שהודה בסעיף 8 שחייב מליון דולר ולא שייך הודאה על תנאי¹⁶, ואולי משום שכתוב שם "לשלם ע"פ התנאים המופיעים בשטר זה" ואחד מהתנאים הוא שיכול לבטל שטר זה, ואז אינו חייב לפרוע מאומה, אבל זה נראה קצת כחוכא ואטלולא, ועדיף לכתוב בפירוש שאם צוואה זו תבטל החוב מחול ומסולק וכו'.

סעיף 3

סעיף זה בא למנוע את הבעיה של קני את וחמור שי"א שלא קנה כלל.

סעיף 4

סעיף זה בא למנוע טענה של קים ליה מצד היורשים. השאלה היא אם יש תועלת בסעיף זה כאשר תתעורר שאלה על כשרות העדים או על תוקף מעשה הקנין וכו', מה יועילו כאן דבריו.

שהוא מתחיל מעכשיו וכשיטת ר' יוחנן בקידושין דף ס' ע"א דאמר שירא הוי. אך לפי זה כיון שאין הקנין חל למפרע מהיום אם כן מה מונע את המצווה מלחזור בו בעל פה. ועיין קצה"ח סימן רנ"ח ס"ק ב' שכתב שלר' יוחנן יכול לחזור בו תוך הזמן. ועוד יש להעיר שבקנין כזה לאחר זמן אמרינן כלתה קנינו ולא מועיל קנין סודר. ועוד שקנין שחל שעה קודם פטירתי תלוי בביררה עיין מש"כ לקמן בסעיף 9.

15. וראיתי לרב בצרי בספר דיני ממונות עמ' קפ"ח שהביא נוסח כזה.

16. אמנם עיין נדרים דף כ"ז - כ"ז ע"ב כר"ן סוף ד"ה שאני גבי מי שהתפס זכויותיו, דמשמע ששייך הודאה [או אודיתא] על תנאי.

[23/08/2018]

ועדיף יותר לומר הנני מודה שהקניתי {בלשון עבר} בכל קנין המועיל לפי דברי כל הפוסקים ולהוסיף זאת בסעיף 10.

סעיף 5

סעיף זה בא כדי שלא יהי' כאן אעבורי אחסנתא דכמה פוסקים סוברים דסגי לשייר ד' זוזים ליורש.

סעיף 6

"הוצאות קבורה":

יל"ע כיצד תופס סעיף זה. הרי לא שייך כאן קנין. עיין קובץ שיעורים ב"ב אות תס"ג אי יש זכיה למת.

ומצד נדרי מצוה אין היורשים חייבים לקיים אא"כ הופרשו מעות מחיים. [וגם זה צ"ע אי דמיא לצדקה].

ומצד מצוה לקיים דברי המת דוקא בהושלש.

העצה היא להתנות את חלות הצוואה או חלקה בקיום סעיף זה ע"י המוטבים.

שם

"ישולמו החובות":

אם החוב קיים כבר בשעת כתיבת הצוואה ובשטר, ניאח, ואם לא, דהיינו שהחוב הוא מלוה ע"פ שאינו גובה ממקבלי מתנה, צריך להקנות בפירוש תנו מנה לפלוני בקנין. ואם מיירי בחוב שעדיין לא בא לעולם, צ"ע אי יכול להתחייב כעת בשטר לנושים העתידיים ודבר זה תלוי בברירה. ולכאורה העצה היא לעשות שיור במתנתו ע"מ שיגבו ממנה בעלי חובות גם במלוה ע"פ. או להתנות שאם לא יקוים סעיף זה ע"י המוטבים לא תחול הצוואה או חלקה.

סעיף 7א

(א) "הנני מצוה" ומקנה.

(ב) "זכות תביעה":

לכאורה לא חל על זה קנין אא"כ כותב לו הרשאה. ואם מצד התחייבות שטר חצי זכר אין זה הופך אותו לתובע והיורשים האמיתיים הם התובעים, אלא שהם חייבים לתת לו מה שיזכו או לכתוב לו הרשאה, אבל הוא עצמו לא יוכל לתבוע בלי הרשאה. ויש להוסיף בסעיף 8 "כולל מתן הרשאה למוטבים על זכות תביעה". ואם לא יאותו היורשים או יתבעו המוטבים לכאורה מכוח שעבודא דר' נתן.

סעיף 7ג

- (א) "הנותר בחיים יירש את כל נכסי" לשון ירושה אינו מדויק אלא צ"ל "יקבל".
 (ב) יל"ע אם הודה שחייב למוטב מליון דולר א"כ מדוע אם לא יקבלו אותם יורשיו של המוטב, וצ"ל שזה כלול בתנאי השטר האמורים בסוף סעיף 8. וראוי להוסיף שם "או אם המנוים לעיל לא יהיו זכאים לקבל חלק בעזבון יסולק בזה החוב".

סעיף 8

- (א) "בחוב גמור ברשות", לשון זה מופיע בנחלת שבעה, וצ"ב מה כוונתו.
 (ב) מטרת הסעיף כדי לזכות לו גם דברים שלא חל עליהם קנין רגיל.
 (ג) סעיף 8(ד) "וכל נכסי אחראין וערבין לפרוע מהן וכו'" יש להוסיף כאן "וכל נכסי דעתיד אנא למקני".
 (ד) "את המגיע להם" יל"ע אם לא חל קנין אזי לא מגיע להם אלא יש לכתוב "ויקיימו יורשי את כל הכתוב בצוואה זו".
 (ה) "יסולק בזה החוב" יל"ע אי מהני מחילה לאחר זמן, ואולי הוי מחילה למפרע. ויל"ע אם לא דובר עם המוטבים כלל מי אמר שמחלו? וי"ל הפה שאסר הוא הפה שהתיר. ויל"ע במוטבים קטנים שאינם בני מחילה מאי איכא למימר. ובנחלת שבעה הנוסח הוא שהמותר יהא מתנה ביד היורשים שע"מ כן נמסרו המצות ועדיין צע"ק בקטנים מאי איכא למימר. ואולי הוי כאומר זרוק חובי לפלוני והפטר, עיין בהערה 5 לעיל.

סעיף 9

- (א) "הנני נותן ומקנה" – זהו לשון שהוא מקנה כעת בשטר זה ואילו בהמשך כתוב על כל הנאמר נעשה קנין – זהו לשון הודאה לשעבר. לכן צ"ל נתתי והקניתי.
 (ב) "הנני נותן ומקנה מהיום ולשעה לפני מותי" דהיינו אם מת נתברר למפרע שקנו שעה קודם מותו. ולכאורה דין זה תלוי ברירה כדאמרינן בגיטין דף כ"ה ע"ב ועיי"ש בתד"ה לכו, ועיין בספר גט פשוט סימן קכ"ב סק"ח שהאריך בחשש של ברירה בגט שכיב מרע שכתוב בו שעה אחת קודם מותו.
 ועיין חזו"א דמאי סימן ט"ז ס"ק י"ג שרצה לחדש שבדיני ממונות ליכא חשש של ברירה מכוח הגמרא בב"מ ל"ד הרי פרתי קנויה לך שעה קודם שתגנב. ואולם זה נסתר מדברי הר"ן סוף פ"ק דגיטין בענין משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך שדן בזה מדין אין ברירה. ועיין עוד בחו"מ סימן ס"א בקצה"ח ס"ק ג' ובנה"מ שם.
 ויש להעיר עוד במקנה שעה אחת קודם מותו בקנין סודר הרי כלתה קנינו דהוי

כמו קנין לאחר ל', ולא מהני¹⁷.

(ג) "בדעה צלולה ומיושבת" - זה שאדם מעיד על עצמו שכתב בדעה צלולה אין לזה ערך דערבך ערבא צריך, ואם אכן נודעה ריעותא בצלילותו אפשר לפסול את השטר, אכן העיקר הוא מה שהעדים שחתמו העידו עליו שהי' בדעה צלולה.

(ד) צריך להוסיף בסוף השטר שהוא נעשה כחומר כל תנאים וקנינים העשויים כתיקון חכמים, וזה מועיל כמו תנאי כפול וכו'. כמבואר בחו"מ סימן רמ"א. וכן צריך להוסיף שהשטר נעשה בפרסום כדי שלא יהא מתנתא טמירתא כמבואר בחו"מ רמ"ב.¹⁸

סעיף 10

"קנין גמור אנב סודר" - לכאורה קנין זה אינו מועיל למטבע, ולכן כדאי להוסיף אנב קרקע וזה מועיל למטבע, או לעיסקא. עיין קצה"ח סי' ס"ו ס"ק ל"ה. ועדיף לכתוב "קנין המועיל".¹⁹

עדות העדים:

- (1) "שהמצווה חתם על הצוואה בפנינו" - יש להוסיף הצוואה "הנ"ל" אם חותמים על אותו דף, ואם לא, צריכים לכאורה לתת סימן מובהק לאיזו צוואה נתכוונו.
- (2) לכאורה הם צריכים להעיד שהמצווה הודה בנוכחותם שחייב מיליון דולר דמה שחתם על הצוואה לכאורה הוי רק כהוציא עליו כתב ידו ולא גובה מלקוחות ולכן יש לכתוב ובפנינו הודה את כל האמור לעיל.
- (3) חסר בשטר נוסח ואמר לנו הווי עלי עדים, דזה מורה על דעת המתחייב, ולשון "קנינו מהמצווה" מהני גם כן, דסתם קנין לכתיבה עומד.
- (4) צריך לשים לב שמצווה ימסור את השטר בחייו למישהו עבור כל המוטבים¹⁸.
- (5) אם יש יורשים קטנים יש דעות שצריך חתימה הניכרת לב"ד ולא מהני קיום רגיל ולכן לכאורה עדיף לעשות צוואה בפני ב"ד. [עיין חו"מ סימן קי"א סעיף ט' ובאחרונים שם].

17. ואפילו בלשון של מהיום ולשעה לפני מותי דהקנין מתחיל מהיום וכדר' יוחנן בקידושין ס' ע"ב גם אז אמרינן כלתה קנינו וכמבואר בתוס' יבמות צ"ג ע"א סוף ד"ה קנויה.

18. דאלי"כ הוי כמי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה על ירכו דלא מהני, אמנם בנחלת שבעה סימן ל"ז משמע שאם העדים כתבו בנוסח של זכרון דברים מהני אף אם לא מסרו את השטר בחיי הנותן, וצ"ב.

ג. הצעת שטר צוואה מתוקן

הקדמה

בשטר הצוואה דלהלן הוכנסו התיקונים שהוצעו בהערות לצוואה הקודמת.
 כאן המקום להעיר שלכאורה הדבר הפשוט ביותר הוא לעשות שטר צוואה בנוסח משפטי בלי שום קנינים והקנאות¹⁹, ולהסתפק בהוספת סעיף כעין סעיף 8 בצוואה דלעיל על פי נוסח שטר חצי זכר ובוזה די כדי ליתן תוקף הלכתי לצוואה. דרך זו הוצעה בקונטרס "מדור לדור" כפי שכבר הוזכר לעיל. אולם חשוב לציין שיש כמה מגבלות משמעותיות לצוואה בדרך זו כפי שיפורט להלן ולכן עדיף לכתוב צוואה כמו זאת שלפנינו שיש בה גם קנינים רגילים וגם הקנאה בדרך של שטר חצי זכר כדי לכסות את מירב האפשרויות, וכך יקטן למינימום מספר המקרים שאינם "מכוסים" על ידי הצוואה²⁰.

ועתה נבאר את המגבלות:

א. מי שרוצה לחלק את העזבון בין כמה מוטבים בחלקים שאינם שוים כגון לזה שלישי ולזה שני שלישי וכדומה. לא יוכל לעשות כן מכיון ששניהם באים מכוח ההתחייבות שהתחייב להם הרי כוחם בעזבון שוה ואם היורשים לא יאותו לקיים את הצוואה אזי שניהם יגבו כל אחד חצי. ואפילו אם יתחייב לאחד סכום גדול יותר כגון לזה אלף ולזה מאה הרי הכלל הוא שאם השאיר רכוש של מאתיים הרי כל אחד מבעלי החוב גובה מאה, ואין גוברים יחסית לגודל החוב, וזה מבואר בחו"מ סימן ק"ד סעיף י'²¹.

19. ראה לקמן עמ' שנו הערה 3, בענין הבעייתיות החוקתית בנידון זה.

20. בספר מנחת יצחק חלק ח' סימן קמ"א כתב שהחסרון שיש בצוואה שיש בה רק נוסח שטר חצי זכר הוא שהנותן יכול להערים ולהפקיע מהמקבל על ידי שימכור את רכושו מחיים וכך לא ישאר עזבון למקבל, ולכן צריך לעשות בצוואה גם הקנאות רגילות. אולם לא הבנתי את דבריו שהרי בנוסח שטר צוואה שהוא עצמו ניסח בחלק ז' סימן קל"ב כתוב במפורש שהמצוה מתנה שהוא יכול לחזור בו כל ימי חייו, א"כ גם בעשה קנין רגיל יכול הוא להפקיע את הרכוש מיד המקבל, על ידי שיחזור בו מן הצוואה.

21. הגאון רז"נ גולדברג במאמרו הנ"ל בתחומין בסעיף י"א מנסה לתת פתרון לבעיה זו, בדרך כזו: המצווה מתחייב לאחד סכום כסף השווה לשליש העזבון ולשני סכום השווה לשני שלישי העזבון [ולא סכום קצוב] אלא שזה תלוי בשאלה אם אפשר להתחייב סכום שאינו קצוב. ולכן לא החליט בדבר כמו כן הוא דן האם יתכן להתנות שאם לא יאותו היורשים לקיים את הצוואה ויגבה המוטב בעל כורחם את חלקו [כגון שלישי] אזי יתרת החוב פקעה. וגם בזה אינו מחליט בדבר [עי"ש בסעיף ט' מה שדן בזה] אמנם לפי דרכו

- ב. אם נכסי העזבון השביחו לאחר מיתה אזי פסק הרמ"א בחו"מ סימן קט"ו סעיף ד' שאין בעלי חוב גובים מהם ועיי"ש בש"ך שדן באיזה סוגי שבח מדובר, ואם כן לא יוכלו המוטבים ליטול את השבח מכוח ההתחייבות²².
- ג. אם חלק מנכסי העזבון נמכרו [כגון סחורה בחנות] ונתקבלו תמורתם כספים או סחורות אחרות, אין בעל החוב גובה מהם לדעת יש אומרים בחו"מ סימן ק"ז סעיף ד'. וא"כ אין למוטבים כוח בנכסים אלו מכוח ההתחייבות²³.
- יש להדגיש שאותם מגבלות היו גם בשטר חצי זכר המקורי אבל שם הם לא באו בדרך כלל לידי ביטוי היות והבת נטלה רק חלק חצי זכר שהוא חלק קטן מן העזבון ועדיין היה כדאי ליורשים לתת לה את חלקה כדי שלא תגבה מהם את כל סכום ההתחייבות מאותם נכסים שלא השביחו ולא נמכרו. משא"כ במי שמחלק את כל עזבונו בדרך של שטר חצי זכר.

[23/06/2018]

שטר צוואה הנ"ל מתוקן²⁴

אני הח"מ..... אזרח ותושב ישראל מרחוב..... ברצוני לערוך שטר צוואה שיהיה בר תוקף לפי דיני ישראל ועפ"י חוקי המדינות בהן ימצא רכושי - הן בישראל, הן בחו"ל, והן בכל מקום בעולם בו הם נמצאים - מכל מין וסוג שהוא בכל מקום המצאו, לאחר אריכות ימי ושנותי, אומר ומצווה בזה בדעה צלולה ובנפש חפצה מתוך רצוני הטוב ובהתאם לצו מצפוני, ומקנה מהיום אם לא אחזור בי עד למיתתי כאמור:

1. כל מיני צוואות וכיוצא באלו שעשיתי ושצוייתי - אם עשיתי - עד היום, {הנן} הרי הן בטלות ומבוטלות, לא שרירין ולא קיימין. והנני חוזר בי מכל הצוואות

של הקונטרס "מדור לדור" שבו ההתחייבות היא לאפטרופוס אין כאן שום מגבלה כיון שהאפטרופוס מחלק את העזבון.

22. בקונטרס "מדור לדור" דן בהרחבה על מגבלה זו בפרק ה' סעיף ג'. ועיין בפסקי בתי דין רבנים חלק ח' עמ' 245 שהעירו על כך לגבי המעשה הנזכר בהערות 8,9, והיו שם פקדונות בנק שנשאו רווחים לאחר מותו של המצווה.

23. בקונטרס "מדור לדור" פרק ה' סעיף ד' דן בהרחבה על מגבלה זו. ועיי"ש עוד בפרק ה' כמה מקרים נוספים שבהם יש מגבלות. (ובנפלה למוריש ירושה לאחר מותו עיין שו"ת רעק"א סימן קלח אי מהני בזה סילוק בנוסח שטר חצי זכר).

24. ההוספות נכתבו באותיות דקות, ההשמטות הוקפו בסוגריים כאלו { }.

הקודמות²⁵.

2. כל ההקנאות [למעט החוב המוזכר בסעיף 8] שבשטר צוואה זה, אני מקנה מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה, ואם אחזור בי איני מקנה; החזרה תהיה באופנים כדלהלן:

א. אם אמכור או אתן או אפקיר או אקדיש את רכושי או חלק ממנו מחיים ממש שלא בדרך חלוקת עזבון הרי זה יחשב כחזרה לגבי אותו רכוש ולגביו בלבד.

ב. הנני שומר לעצמי את הזכות לחזור בי ולבטל גם שטר צוואה זה אם ארצה בכך או להוסיף עליו תוספת ו/או לגרוע ממנו, כולו או חלקו, ככל שליבי יחפוץ ואפילו לא בפני העדים שיחתמו על שטר צוואה זה. אולם כל זמן שלא אבטל או אשנה או אמחול תנאי או אוסיף או אגרע על הכתוב בשטר צוואה זה, עפ"י שטר צוואה חוקי ומחייב אחר, יעמוד שטר צוואה זה בתוקפו. והנני פוסל מראש כל עדים שיעידו על כל צוואה אחרת או על כל שינוי בצוואה שאעשה מכאן ואילך אלא אם כן תהיה הצוואה השניה שטר חוקי ומחייב.

3. הנני מביע רצוני כי שטר צוואה זה יחול באופן היותר מועיל עפ"י דיני תורת ישראל ועפ"י חוקי המדינה ו/או המדינות בהם ימצא כל שהוא מרכושי מכל סוג ומין שהם, ואם איזה חלק או סעיף משטר צוואה זה ילקה בחסר או ימצא בו פסול, לא ישפיע הדבר על שאר החלקים בשטר צוואה זה והם ישארו עומדים בתוקפם שרירים וקיימים.

4. כל הספקות בקשר לשטר זה יהיו נדונים עפ"י הפוסק והדעה המקיימים צוואה זו ואת קניניהם של הזוכים זה.

5. כל אדם אשר עפ"י הדין או החוק הנו יורשי החוקי זכאי לקבל...²⁶ דולר מעזבוני אם יבקש זאת.

6. מנכסי עזבוני ישולמו ראשית כל ע"י המוטבים החובות שאני חייב בהם ביום פטירתי, וכל ההוצאות הכרוכות בהלויתי, כבוד אחרון, קבורתי וכל הכרוך בזה.

אם המוטבים יאותרו לקיים סעיף זה תחול צוואה זו כמות שהיא, ואם לאו לא תחול צוואה זו לגבי אותו חלק עזבון השווה פעמיים סך כל החובות והוצאות הקבורה הנ"ל.

7. א. הנני מצווה ומקנה בזה את כל רכושי מכל סוג ומין שהוא, דניידי ודלא נייד, ולרבות זכות תביעה ולרבות בין היתר הדירות ברחוב..... וכן את כל הכספים הנמצאים בחשבוני הבנק שלי הן חשבוניות עו"ש, והן חשבוניות

25. אם נעשתה צוואה משפטית מקבילה יש לציין שאינו חוזר ממנה. עי' לקמן עמ' שנו הערה

26. ראה לקמן עמ' שנד הערה יא ועמ' שנו הערה 4.

מט"ח, וכן תכניות חסכון, לאנשים המצויינים מטה:

1. .... מרחוב.....

2. .... מרחוב.....

ב. שני המנויים לעיל, יתחלקו בנכסי שווה בשווה, שהיינו 1/2 לכל אחד.

ג. במידה וביום מותי לא יהיה מי מהמנויים לעיל בחיים, כי אז, הנוותר בחיים {יירש} יקבל את כל נכסי.

8. הנני מודה בפני שני העדים החתומים על שטר צוואה זה כמודה בבי"ד חשוב וראוי בהודאה גמורה שרירה וקיימת דלא בהשטאה ודלא בהשבעה ודלא במהדר ביה ביוםא דנן ולעולם, איך שיש בידי הממון של....., סך \$1,000,000.00 (מליון דולר של ארה"ב) בשקלים לפי השער היציג שהלוו לי אותם מידם לידי במזומנים, והרי הם עלי ועל יורשי אחרי בחוב גמור ברשות ובהלוואה גמורה מחוייב אני לשלם הסכום הנ"ל למנויים לעיל עפ"י התנאים המופיעים בשטר זה וכן התניתי עמם שזמן פרעון חוב הנ"ל לא יחול עלי ולא יגיע למנויים לעיל אלא שעה אחת קודם מותי וכשיגיע הזמן מחוייב אני או ב"כ לשלם כל הסכום הנ"ל במזומנים דווקא, ואין לשום אדם בעולם בשום אופן לטעון טענה הגורעת שטח"ז. וכל נכסי דקנאי ודעתיד אנא למיקני אחראין וערבין לפרוע מהן חוב הנ"ל מינאי.

אכן תנאי התניתי עם המנויים לעיל שכשיגיע זמן פרעון הנ"ל ויאותר יורשי לתת להם את המגיע להם עפ"י צוואה זו כמפורט בסעיף מס' 7 על כל סעיפי המשנה שלה, כולל מתן הרשאה למוטבים על זכות תביעה {יסולק בזה החוב} או אם תתבטל צוואה זו או המנויים לעיל לא יהיו בחיים ביום מותי, פטורים יורשי מלשלם את החוב הנ"ל והממון הנ"ל יהא מתנה ביד יורשי, שע"מ כן נמסר הממון.

9. הנני מודה ומצהיר בזה ומאשר כי בהתאם לחוקי תורת ישראל, {הנני נותן ומקנה} נתתי והקנתי את כל רכושי מכל מין שהוא ובכל מקום המצאו מהיום {ולשעה אחת לפני} אם לא אחזור בי עד לאחר מותי - כמפורט לעיל בסעיף 2 ואילך - לכל הנהנים בהתאם לצוואה זו, וכל האמור לעיל כתבתי מתוך רצוני הטוב והחפשי בדעה צלולה ומיושבת ללא כל לחץ וכפיה מצד מישהו, ועל כל הנאמר נעשה קנין גמור אגב סודר כדת וכדין.

10. כל הדברים האלה נכתבו ונחתמו בפניהם של:

1. נושא תעודת זהות ישראלית מס'.....

2. נושא תעודת זהות ישראלית מס'.....

עדים כשרים לכל דבר ואמרתי להם הוו עלי עדים וכתבו את השטר והם קנו מידי בקנין גמור אגב סודר כדת וכדין ועוד הקנתי בכל קנין המועיל לפי דעת כל הפוסקים וכל דבר נקנה לפי ענינו והכל נעשה כחומר כל תנאים וקנינים העשויים כתיקון חכמים

וכחומר כל דיני שטרות בפרסום ודלא כאסמכתא.

ולראיה באתי על החתום בירושלים היום יום.....

..... בן ..... חתימה.....

אנו החתומים מטה, בהיותנו מעל גיל 18 מאשרים בזה כי קנינו לפי דיני ישראל מהמצווה בקנין גמור אגב סודר לטובת כל אחד המצדדים הנזכרים בצוואה הנ"ל בהתאם להוראותיו בצוואה. ואמר לנו הווי עלי עדים וכתבו את השטר, ובפנינו הודה את כל האמור בצוואה הנ"ל. אנו מאשרים שאין לנו שום יחס של קרבה משפחתית אל המצווה, ושאינן לנו שום טובת הנאה איזו שהיא בעזבון המצווה, ושהמצווה חתם על הצוואה הנ"ל בנוכחותנו שנינו יחד בדעה צלולה ומיושבת, מתוך רצונו הטוב והחופשי וללא כל לחץ איזה שהוא מצד מישהוא.

בפנינו חתם הנ"ל בירושלים ביום.....

..... ת.י.....	..... ²⁷ (חתימה)	..... עד
..... ת.י.....	..... (חתימה)	..... עד

קטן 5555555

27. אין להסתפק בחתימה בלבד כיון שפעמים הרבה החתימה היא קשקוש בעלמא שאין עליה תורת כתיבה כלל, ובעדות בעיני כתיבה. ומה שנזכר בגיטין ל"ו ע"א רב צייר כוורא וכו' היינו מלבד מה שכתב "אני פלוני עד" וכמו שמשמע ברש"י שם ד"ה מפרשי שמותיהן. [כך שמעתי מהגרז"נ גולדברג].